

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA
O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT MOLIYA INSTITUTI**

**“IQTISODIYOT, BOSHQARUV,
SOLIQLAR VA SUG'URTA ” KAFEDRASI**

**“Raqamli iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida
statistika tizimini yanada takomillashtirish”**

mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy
konferensiya materiallari to'plami

Toshkent 2022 yil 18 mart

“Raqamli iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida statistika tizimini yanada takomillashtirish” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to’plami – T.: **“Iqtisod-Moliya”, 2022. – 631 b.**

Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to’plamiga raqamli iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida statistika tizimini yanada takomillashtirishda dasturiy tizimni shakllantirish zaruriyati, raqamli iqtisodiyot sharoitida mamlakatning ijtimoiy iqtisodiy rivojlanish istiqbollari, raqamli iqtisodiyotga o’tish sharoitida aholini ro’yxatga olishning dolzarb masalalari, statistika raqamli iqtisodiyotni shakllantirish manbalaridan biri sifatida, raqamli iqtisodiyot sharoitida statistika tizimini takomillashtirish istiqbollari, raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish hamda uni barcha yangilanishlarning lokomotiviga aylantirish zarurligiga doir islohotlarning ilmiy-nazariy asoslarini tadqiq etishga bag’ishlangan ilmiy tezis va maqolalar kiritilgan. Ushbu xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari Toshkent moliya instituti **“Iqtisodiyot, boshqaruv, soliqlar va sug’urta”** kafedrasida professori, iqtisod fanlari doktori, O‘zbekistonda xizmat ko‘rsatgan fan arbobi, oliy ta’lim a’lochisi Yorqin Abdullaev tavalludining 80 yillik yubileyi va ilmiy pedagogik faoliyatining 60 yilligiga bag’ishlab o‘tkazilgan konferensiya doirasida nashr qilingan.

Tahrir hay’ati raisi:

T.Z.Teshabaev - i.f.d., prof.

Tahrir hay’ati a’zolari:

S.U.Mehmonov – i.f.d., prof;

A.X.Pardaev – i.f.d., prof;

E.I.Ergashev – i.f.d., prof;

Y.Abdullaev - i.f.d., prof;

M.R.Qulmetov – PhD.

Taqrizchilar: M.Umarova– i.f.n., dotsent. A.D.Abduraxmonov – i.f.n., dotsent. Mazkur to’plamga kiritilgan materiallarning mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlar sanasining to’g’riligiga hamda tanqidiy fikr-mulohazalarga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar

MUNDARIJA	
КИРИШ СЎЗИ	
Т.З.Тешабаев - <i>и.ф.д., проф.</i> Тошкент молия институти ректори.....	4
1-Seksiya	
O‘zbekiston statistikasining asoschilaridan biri professor Y.Abdullaevning ijodiy va ilmiy faoliyatiga doir izlanishlari va hayot yo‘llari borasidagi qarashlar.	
С.Гулямов - академик, Еркин Абдуллаев буюк олим ва ижодкор инсон.....	7
Ш.Маматқулов. Еркин йўлли Ерқинжон !.....	9
Қ.Абдурахмонов. Олимлар ичинда ёрқин тимсолсиз.....	10
Б.Ғойибназаров. Устозга эҳтиром.....	14
А.Каримов. Ўз касбининг фидойиси, қалби дарё инсон.....	16
Н.Обломуродов. Меҳнати улуғлаган олим.....	17
З.Давронов. Ўргатиш учун ўрганган беназир инсон ҳақида.....	20
Т.Маликов. Ерқин из қолдириб.....	23
Н.Х.Хайдаров. Статистика илмининг боғбони.....	29
А.Ҳ.Аюбжонов. Ўзбек статистик олимларининг ёрқин вакили.....	30
А.Ж.Туйчиев. Улуғ устоз!.....	33
Х.Набиев. Қадрдон ҳамкасбим.....	35
С.С.Гуломов, М.Х.Саидов, А.А.Мадалиев. Қадрли устоз Ерқин Абдуллаевич, Нуротаниннг Ерқин фарзанди!.....	36
Н.Ҳусанов. Мушоҳада ва ибрат.....	37
Э.Эргашев. Ўзбек статистикасининг асосчиси, буюк қалб эгаси, илм фидойиси, ёрқин абдуллаев – 80 ёшда.....	40
Х.Д.Хужакулов. Фан оламида серқирра ижод қилиб яшаётган устозимиз Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби, иқтисод фанлари доктори, профессор ёрқин абдуллаевга эътирофларим.....	42
К.Уразалиев. Серқирра олим ва устоз.....	43
А.А.Хаджимуратов. Устоз изидан.....	45
И.Якубов. Профессор Ерқин Абдуллаевни 80 йиллигига Жонкуяр.....	47
И.А.Маткаримова. Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби, Ўзбекистон статистикасининг асосчиларидан бири, эл эъозлаган инсон, олим ва мураббий, талабчан ва жонкуяр устозимиз ёрқин абдуллаевнинг ижодий ва илмий фаолиятига доир изланишлари ва ҳаёт йўллари борасидаги қарашлар.....	50
2-Seksiya	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida mamlakatning ijtimoiy iqtisodiy rivojlanishi istiqbollari	
М.Х.Саидов, А.В.Кучумов, И.С.Очилов, Ш.Х.Сагтаров, Х.Б.Янгибаев Стратегии развития цифровой экономика в сельском хозяйстве.....	54
Ғойибназаров Б.К, Закирова У.М. Ўзбекистон республикасида қишлоқ хўжалиги тармоғининг ривожланишини статистик баҳолаш.....	59
Э.Эргашев. Ўзбекистонда электрон тижорат фаолиятини ривожлантириш.....	62
Саидов М.Х. Усманов Ж.А. Инновационный метод оценки и регулирование продовольственного потенциала региона.....	64
Мамадиёров О.У. Иқтисодиётга давлат аралашувини камайтиришнинг ижобий томонлари.....	67
Халимов Ж.Ш. Давлат минтақавий сиёсатини амалга ошириш саноатни рақамлаштиришнинг муҳим унсури.....	69

М.Х.Саидов, А.В.Кучумов, Ж.А.Усманов. Инновационный метод оценки и регулирование продовольственного потенциала региона.....	71
Паязов М.М. Рақамли трансформациялашнинг хизматлар соҳасидаги аҳамияти.....	74
С.Н.Сайфуллаев. Рақамли иқтисодиёт шароитида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик ролини статистик баҳолаш.....	76
Халимов Ж.Ш. Минтақа саноатини инновацион ривожлантиришда хориж тажрибаси муҳим омил.....	79
Shomurodov R.T. Experience of foreign countries and improving instruments of monetary policy in Uzbekistan.....	81
Mavlonov S.X. Raqamli iqtisodiyot sharoitida mamlakatning ijtimoiy iqtisodiy rivojlanishi istiqbollari.....	85
R.G. Tashmatova. The role of innovative financial management in optimization of the formation of state budget revenues.....	87
Mejliyev O.R., Yandashova P.A. Raqamli iqtisodiyot sharoitida mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi istiqbollari.....	88
Jumayeva M.A. Ayollar tadbirkorligini rivojlantirish – ularning ish bilan bandligini ta'minlashning muhim omili.....	91
Ismailova N. K. Raqamli iqtisodiyot sharoitida milliy iqtisodiyotni rivojlantirish masalalari.....	92
Хамидова З.А. Мамлакатимизда ҳунармандчиликнинг ривожланиш ҳолатининг статистик таҳлили.....	93
Аъзамов Ш.М., Ғойибназаров Б.К. Миллий ҳисоблар тизимининг асосий стандартлари ва уларнинг ўзига хос хусусиятларини статистик тадқиқ этиш.....	96
Сулейманов И.Р. Роль банковской системы в цифровой интеграции с реальным сектором экономики.....	98
Сулейманов И.Р. Особенности взаимодействия банковской системы с реальным сектором экономики.....	99
Розиқов Ж.М. Ўзбекистон шароитида мева-сабзавотчилик кластерларини бошқариш ва ривожлантиришда хорижий давлатлар тажрибалар таҳлили.....	101
Закиров И.Р. Перспективы развития электронной коммерции в республике Узбекистан в условиях цифровой экономики.....	105
Исаев Р.А. Рақамли иқтисодиёт шароитида тўқимачилик саноати корхоналари - да ривожланиш стратегиясини амалга оширишнинг ташкилий-бошқарув механизмларини такомиллаштириш.....	106
Музаффарова К.З, Шомуратова С.О - Қашқадарё вилояти иқтисодиётини ривожлантиришда хорижий инвестицияларнинг аҳамияти.....	108
Тожиёва М.Ж. Рақамли иқтисодиёт шароитида туризм хизматлари бозорини ривожлантириш истикболлари.....	110
Асраев У.М. Рақамли иқтисодиёт таърифи, концепцияси ва унинг кўламини ўлчаш.....	112
Б.А.Рахимов. Тижорат банклари рақобатбардошлиги ва банк хизматларининг аҳамияти.....	115
Рўзиёв А.О. Рақамли иқтисодиёт шароитида статистика фаолиятини ривожлантириш масалалари.....	117
Т.Қ.Хидиров., З.Ш.Қудратов Рақамли иқтисодиёт шароитида қайта ишлаш саноати корхоналарини кластер тизими асосида ривожлантириш.....	122
Д.Шадибекова., Ж.Эркинов., Проблемы развитие логистики в Узбекистане...	125

ular da 85 mingdan ortiq talaba tahsil olmoqda. 2021-yilda yana 200 ta ana shunday markaz ochildi va faoliyat olib bormoqda. 2028-yilgacha IT-kompaniyalarga ekstraterritoriallik tamoyili bo'yicha imtiyozlar taqdim etiladi. (IT-parklardagi imtiyozlar: daromad solig'i – 7,5%, korporativ va ijtimoiy soliq – 0%, tovar va xizmatlar importi uchun bojxona to'lovlari – 0%).

Davlat iqtisodiy subyekt sifatida iqtisodiy jarayonlarni raqamlashtirishni quyidagi harakatlari orqali rag'batlantirishi mumkin:

✓ turli tashkilotlarni birlashtirgan umumiy texnologik platformalar tashkilotchisi yoki muayyan texnologik echimlardan foydalanishga qo'yiladigan talablarni direktiv ravishda belgilovchi tartibga soluvchi sifatida harakat qilishi;

✓ raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishni tartibga soluvchi amaldagi me'yoriy-huquqiy bazani doimiy ravishda takomillashtirish va buni muloqot rejimida va amalda yangi turdagi axborot-huquqiy obyektlar va subyektlarga duch keladigan foydalanuvchilar, ishlab chiquvchilar va xizmat ko'rsatuvchi provayderlarning fikrlarini hisobga olgan holda amalga oshirishi;

✓ iqtisodiy, moliyaviy munosabatlarni raqamlashtirish, shu jumladan elektron hukumat tizimini va elektron formatda ko'rsatiladigan davlat xizmatlari ro'yxatini ishlab chiqish orqali umumiy jarayonning ishtirokchisiga aylanishii;

✓ tashkilotlarda axborot tizimlarini, elektron xizmatlarni joriy etishni rag'batlantirish hamda raqamli texnologiyalarni, shuningdek, transchegaraviy onlayn savdoni rivojlantirish uchun soliq imtiyozlarini joriy etishi;

✓ IT-mutaxassislari va dasturchilarning o'zlarini, shuningdek doimiy yangilanib turadigan raqamli texnologiyalardan foydalanishga qodir bo'lgan malakali foydalanuvchilardan zaruriy miqdorda kadrlar tayyorlashi;

✓ kibertahdidlardan shuningdek, raqamli iqtisodiyot bilan shug'ullanuvchi barcha subyektlarning ular to'playdigan, saqlaydigan va foydalanayotgan ma'lumotlari mumkin bo'lgan jinoiy harakatlardan ma'lum darajada himoyalanganligiga ishonchini ta'minlashi, xalqaro hamkorlikni kengaytirish va ilg'or axborot texnologiyalarini iqtisodiy faoliyatning barcha sohalariga olib kirish va joriy etish uchun jozibador sharoitlar yaratishi lozimdir.

Shu bilan birga, asosiysi, mamlakatimizda AKT ning, jumladan, yuqori tezlikdagi hamyonbop internetning rivojlanishi tadbirkorlik subyektlarining mehnat unumdorligini oshirish, tannarxni kamaytirish maqsadida turli ishlab chiqarish jarayonlariga raqamli texnologiyalarni joriy etishdan manfaatdorligi bilan hamqadam bo'lishi kerak.

МАМЛАКАТИМИЗДА ХУНАРМАНДЧИЛИКНИНГ РИВОЖЛАНИШ ХОЛАТИНИНГ СТАТИСТИК ТАҲЛИЛИ

Хамидова З.А. – катта ўқитувчиси. ТДИУ

Республикамиз мустақилликка эришгандан сўнг хунармандчиликни ривожлантириш давлат сиёсати даражасида кўтарилиб, уни ривожлантиришга жиддий эътибор қаратилди. Босқичма-босқич амалга оширилган ислохотлар натижасида мамлакатимизда 2000 йилдан 2015 йилгача «Хунарманд» Уюшмаси аъзолари сони мунтазам ўсиб борди. (1-расм)

1-расм. Ўзбекистон Республикасида ҳунармандлар сонининг 2000-2020 йиллардаги динамикаси¹

1-расмдан кўришиб турибдики, 2015 йилдан унинг кўрсаткичида пасайиш кузатилиб, 22141 кишини ташкил этган бўлса, 2016 йилда аъзолар сони кескин 12318 кишига камайиб, 9823 кишини, 2017 йилда эса 11493 кишини ташкил этган.

Бунга бир қатор шарт-шаротларни сабаб қилиб кўрсатиш мумкин:

- бу вақт оралиғида бошқа соҳаларда кузатилгани каби уюшма ва вилоят бошқармалари томонидан, ноқонуний хатти-ҳаракатлар, норасмий равишда ҳунармандларни уюшмага аъзо қилиш, натижада сунъий равишда ҳунармандларнинг сонини ошишига сабаб бўлган.

- бир неча йиллик юқоридаги вазият билан боғлиқ жараёнда уюшманинг кўплаб аъзолари икки ва ундан ортиқ йиллар давомида умуман ҳунармандчилик фаолияти билан шуғулланмаганлар, шунинг учун кейинчалик кенгаш қарори билан уюшма аъзолигидан чиқарилган.

- «Ҳунарманд» уюшмаси аъзоси бўлиб бошқа фаолият олиб бораётганлар ҳам уюшма аъзолигидан чиқарилган;

- аҳоли даромадларининг асосий қисмини нақдсиз пул маблағлари ташкил этиши ва нақд пул маблағларининг етишмаслиги, ҳунармандчилик маҳсулотларининг истеъмолини камайишига таъсир кўрсатган;

- яна бир асосий сабаб, Ўзбекистон Республикаси Президентнинг 27 декабрь 2016 йилдаги ПК-2699-сон «Ўзбекистон Республикасининг 2017 йилги асосий макроиктисодий кўрсаткичлари прогнози ва давлат бюджети параметрлари тўғрисида»ги қарорига асосан 2017 йил 1 январидан ҳунармандлар учун белгиланган даромад солиғидан озод бўлиш имтиёзи бекор қилинди ва ҳунармандлар энг кам ойлик иш ҳақининг 50 фоизи миқдоридан қатъий белгиланган солиқни тўлашлари белгилаб қўйилди.

Шунингдек, расмдан кўришиб турибдики, 2018 йилдан уюшмага аъзо ҳунармандлар сонининг 12642 тага кескин ортиши кузатилиб, барқарорлаша бошлади. Бунга асосий сабаб, бу соҳанинг қайта ислоҳ қилинганлигидадир, яъни,

¹ Республика «Ҳунарманд» уюшмаси маълумотлари асосида муаллиф томонидан тузилган.

«Хунарманд» уюшмаси ва хунармандлар фаолияти танқидий жиҳатдан қайта баҳоланиб, қузатилган камчилик ва тўсиқ бўлаётган барча муаммолар эътиборга олиниб, 2017 йил 17 ноябрдаги Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Хунармандчиликни янада ривожлантириш ва хунармандларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш чора-тадбирлари тўғрисида» ги ПФ-5242-сонли фармони қабул қилинганлиги ушбу соҳада ижобий ўзгаришларга туртки бўлди.

Қузатилган бир қатор камчиликларга қарамай, хунармандлар ва «Хунарманд» уюшмаси фаолияти қайта ислоҳ қилингандан сўнг, соҳа билан боғлиқ кўрсаткичлар мунтазам ўсиб борди. «Хунарманд» уюшмасига аъзо хунармандлар фаолиятини таҳлил қилишда уларнинг жинси, ёши ва ижтимоий ҳолати алоҳида аҳамият касб этади. Уюшма томонидан қайд этилган статистик маълумотларнинг йиллар бўйича чекланганлигини ҳисобга олиб, 2016 йилдан жорий давргача ва кварталлар бўйича сарҳисоб қилишга ҳаракат қилдик. Хунармандлар таркибига эътибор берсак, асосий улушини эркаклар ташкил этаётганлигини кўришимиз мумкин ва уларнинг салмоғи мунтазам равишда ортиб борган. (2-расм)

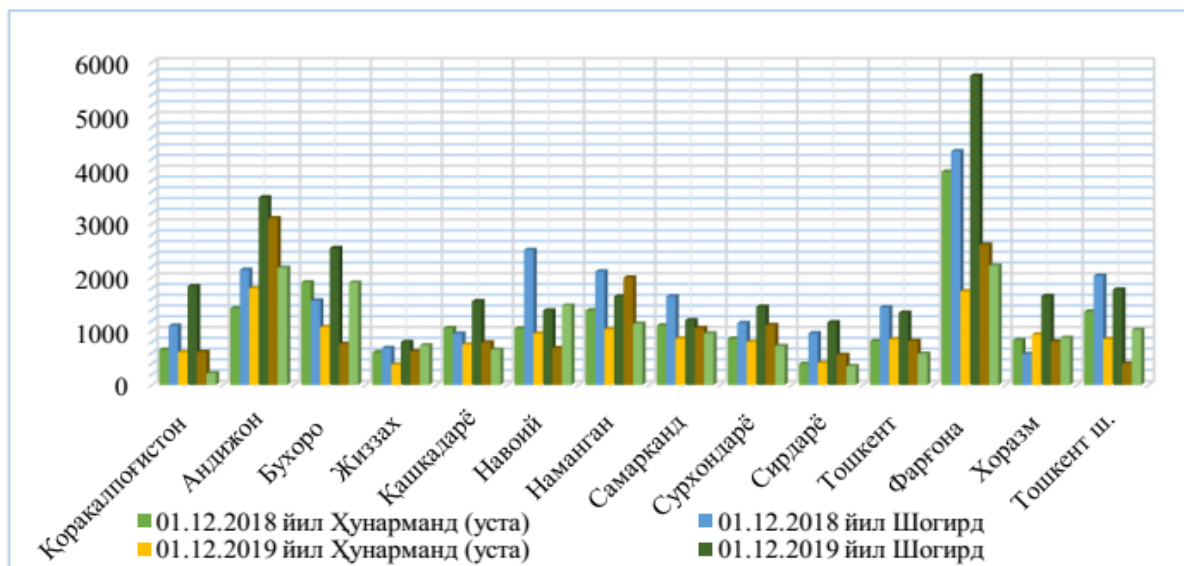

2-расм. Хунарманд уюшмаси аъзоларининг таркиби бўйича маълумот¹

2017 йилдаги қабул қилинган қарор доирасида олиб борилган тарғибот ва ташвиқот ишлари натижасида, ўтган давр мобайнида «Хунарманд» уюшмаси томонидан рўйхатдан ўтган хунармандлар ва шогирдлар сони ортиб борди. (3-расм) 2019 йил ноябрь ойида қабул қилинган қарорга кўра, ушбу соҳада яратилиши режа қилинган иш ўринларига солиштирсак, амалда кўпроқ иш ўринлари яратилди, хусусан, 2018 йилда режа бўйича бу соҳада жами 26883 та иш ўринлари яратиш назарда тутилган бўлса, амалда 51% га кўп бажарилиб, жами 40634 та иш ўринлари яратилган.

Хунармандчилик фаолияти билан шуғулланаётган фуқаролар ва оилалар, айниқса янгитдан ўз фаолиятини бошлаган хунармандларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, «Уста-шогирд» мактаблари фаолиятини такомиллаштириш ва самарадорлигини ошириш, ва шу асосда янги иш ўринлари ташкил этишда:

¹ Республика «Хунарманд» уюшмаси маълумоти асосида муаллиф томонидан тузилган.

3-расм. Хунармандчилик соҳасида яратилган иш ўринлари тўғрисида маълумот¹

1. Хунармандчилик субъектларига давлат рўйхатидан ўтишда кўмаклашиш, уларга ер майдонлари ва бинолар ажратиш, муҳандислик коммуникация тармоқларига уланиш, уларни асбоб-ускуналар, жиҳозлар, хомашё ва материаллар билан узлуксиз таъминлаш, уларга имтиёзли кредитлар бериш бўйича самарали чора-тадбирларни амалга ошириш.

2. Халқ хунармандчилиги ва ижодий анъаналари кенг ривожланган шаҳар ва туманларда хунармандчиликни ривожлантириш марказлари ташкил этиш, хунармандчиликнинг ноёб турларини қайта тиклаш ва янада ривожлантириш, истеъмолчиларга хунармандчилик маҳсулотлари етказиб бериш учун бозор инфратузилмасини шакллантириш.

3. Хунармандчилик маҳсулотларини экспорт қилишни рағбатлантириш, хорижий мамлакатларда ўтказиладиган кўرғазма ва ярмаркаларда миллий хунармандчилик маҳсулотларини тақдимот қилишга кўмаклашиш муҳим аҳамият касб этади.

МИЛЛИЙ ҲИСОБЛАР ТИЗИМИНИНГ АСОСИЙ СТАНДАРТЛАРИ ВА УЛАРНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИНИ СТАТИСТИК ТАДҚИҚ ЭТИШ

**Ғойибназаров Б.К. – И.ф.д., профессор
Аъзамов Ш.М. – Ўзбекистон Республикаси
Давлат Статистика қўмитаси хузуридаги
Кадрлар малакасини ошириш
ва статистик тадқиқотлар
институтини таянч докторанти**

Миллий ҳисоблар тизими (МҲТ) – бу иқтисодий фаолият натижаларини макродаражада қайд этиш ва таҳлил қилиш учун фойдаланадиган ўзаро боғлиқ кўрсаткичлар, классификациялар ва счетлар тизимидир. Асосий счетлар ишлаб

¹ Республика «Хунарманд» уюшмаси маълумоти.